

Tejgazati aktualitások Franciaországban

A francia tej szakmaközi szervezet (CNIEL) tájékoztatása szerint a tejkvóta-rendszer megszűnésével komoly átrendeződések kezdődhetnek a francia tejgazatban, aminek egyik lehetséges következménye a termelés jelentős koncentrációja lehet, ezzel párhuzamosan pedig csak egyre nagyobb támogatásokkal lehet fönntartani a hegyvidéki tejtermelést. Ez utóbbi kifejezett szociális szerepe egyre nyilvánvalóbb, ám politikai döntést kell hozni arról, hogy ezt valóban az agrárpolitikán keresztül kell-e megvalósítani. Látható, hogy a kvótarendszerrel párhuzamosan működtetett speciális, túlszabályozott és merev, megyei szinten megvalósított francia kvótakezelés ahhoz vezetett, hogy a termelők versenyképessége mára több európai versenytárshoz képest jelentősen elmarad, ezt a hátrányt pedig a kvótarendszer fölszámolásával egyszerre kell(ene) ledolgozni, ahogy lendületet kell adni a termelői szervezetek létrejöttének és hatékony működésének is.

A [CNIEL](#) szervezésében került sor arra a tájékoztatóra, ahol a szakmaközi szervezet elnöke, Thierry Roquefeuil (egyben a francia tejtermelők országos szakszervezete, a *Fédération Nationale des Producteurs de lait*, [FNPL](#) elnöke) és munkatársai tájékoztatták a Párizsban akkreditált mezőgazdasági attasékat a francia tejgazat aktualitásairól és az elkövetkezendő évekre várt változásokról.

A szakértők szerint a tejpiacon egy folyamatosan növekvő keresleti helyzet tapasztalható, de ezzel együtt számos bizonytalansági tényező várható 2015-16-ra. A keresleti piac „garanciája” a világ „középosztályának” folyamatos bővülése, ugyanis ez a társadalmi réteg jelenti a tejtermékek legnagyobb vevőkörét. A legnagyobb középosztály-bővülés Ázsiában fog bekövetkezni, az itteni országok viszont Mongólia kivételével nem tudják saját szükségleteiket megtermelni, így importra szorúlnak – Európából, Ausztráliából, Új-Zélandról, Dél-Amerikából vagy az USA-ból. A folyamatosan növekvő világpiaci kereslet ellenére viszont nem zárható ki, hogy 2015-16-ban tejfölösleg alakuljon ki az EU-ban. A CNIEL-nél ugyanis arra számítanak, hogy a kvótarendszer megszűnésével egyes európai régiókban 2015-16-ban hirtelen meg fog ugrani a termelt tej mennyisége – hacsak nem lesz érdemi kontroll -, és csak egy 5-10 éves idősíkon áll be a termelés mennyisége az optimális szintre.

Ami Franciaországot illeti, a speciális francia kvótakezelés a közelmúltig megakadályozta a régiók közötti kvótaátadást, aminek politikai okai voltak, mivel ezen keresztül akarták megtartani egyes vidékeken a tejtermelést és megakadályozni a termelés koncentrációját. A kvótát túllépő termelőknek büntetést kellett fizetniük, ami egy nemzeti tejgazat-fejlesztési alapba került. Ez azt is eredményezte, hogy a francia nemzeti kvóta évek óta nincs teljes mértékben kihasználva, ami a kvóták megszűnését követő időszak szempontjából nem biztos, hogy szerencsés.

A francia tejtermelésen belül három terület jelent az átlagnál jóval magasabb minőségi kategóriát, az AOP (a teljes mennyiség 9,9%-a), a bio (1,9%) és a hegyi tej (0,6%), ezek azonban nem érik el a teljes termelés 15%-át sem, a meghatározó így egyértelműen a hagyományos, nagyfogyasztásra és ipari földolgozásra szánt tej. A tejföldolgozásban 5 nagyon jelentős (Lactalis, Danone, Sodial, Bongrain, Bel) és számos kis szereplőt találhatunk, az előállított termékek jelentős része kerül exportra, a tejtermékek külkereskedelmi mérlege pedig egyértelműen pozitív – míg 2001-ben „csak” 2,1 milliárd eurós pozitívumot mutatott, 2012-ben már 3,7 milliárdot.

Szakmai berkekben elismerik, a termelők között sokan vannak, akik készek jelentős befektetésekre a termelés fölfuttatása érdekében, ám eddig a politikai környezet nem tette lehetővé ennek kiaknázását, mivel a megyei szintű kvótakezeléshez való (politikai) ragaszkodás a nyilvánvaló közgazdasági elvek és érdekek ellen hatott. Amióta a kvóták kezelése regionális szinten történik, a helyzet valamelyest javulásnak indult, a nagy kérdés, hogy a hegyvidéki tejtermelést – ami szociális szempontból nagyon fontos – meg lehet-e, meg kell-e tartani, és ha igen, milyen föltételekkel? A „régibebek” sajnos még mindig élnek, a termelői mentalitást alapvetően továbbra is az állam túlzó, a fejlődést fékező befolyása határozza meg. Ennek mindenképpen meg kell változnia és a piaci körülményekhez való alkalmazkodás igénye kell, hogy domináns legyen. A változást, fejlődést akadályozza az is, hogy a hatóságok az esetek zömében inkább negatívan állnak a termelői kezdeményezésekhez, bővítési elképzelésekhez, és inkább akadályokat gördítenek ezek elé – pl. a környezetvédelmi előírásokra hivatkozva -, mintsem segítő szándékkal közelítsenek a gazdákhöz.

A francia tejtermelők, akik negyedszázada még minden követ megmozgattak a kvóták érdekében, az elmúlt negyedszázadban fokozatosan lemaradtak a versenyben, elsősorban azért, mert a versenytársakhoz képest – nem függetlenül a nemzeti szinten megvalósított ágazati politikától – magasabb költségekkel termeltek. A nem szövetkezeti földolgozókhöz tartozó termelők (a 70 ezer tejtermelő közel fele) körében az elmúlt időben megindult a termelői szervezetek megalakítása, jelenleg mintegy 20 szervezet van, de csupán 8 ezer körül van az általuk összefogott termelők száma. A CNIEL szerint ezt a szerveződési folyamatot egy ideig még a termelői szervezetek számának növekedése fogja jellemezni, majd egyre inkább a már működő szervezetek közötti fúziók lesznek a meghatározók.

A 2010-es mezőgazdasági modernizációs törvénnyel ([LMAP](#)¹) a tejágazatban kötelezővé tett termeltetési szerződés rendszerével kapcsolatos termelői tapasztalatok meglehetősen vegyesek. Míg a Bongrain esetében kifejezetten jó visszajelzések érkeznek, a Lactalis a másik végletet jelenti az általános vélekedés szerint diktatórikus, egyoldalúan módosított szerződéseivel. A helyzetben érdemben csak akkor lesz változás, ha helyi szinten is megalakulnak azok a hatékony érdekképviseletre képes termelői szervezetek, amik a vállalati szférával szemben föl tudnak lépni és egymás között is kellő hatékonysággal tudnak egyeztetni. A CNIEL szerint ehhez az uniós jogszabályi háttér már megfelelő, a francia nemzeti szabályozás azonban „*egyelőre még kissé zárt*”. Hosszabb távon a termelői szervezetektől azt várják, hogy egymással és a földolgozókkal érdemben együttműködve igyekezzenek a termelői jövedelmek stabilitását elérni a folyamatosan változó piaci viszonyok ellenére. A CNIEL elnöke nem zárta ki annak lehetőségét sem, hogy a jövőben akár egy olyan nyereség-biztosítási rendszert is meg lehet valósítani az európai tejágazatban, mint amit az USA kialakított, de ehhez mindenképpen időre és szemléletváltásra van szükség.

A földolgozóipari berkekben is jelentős változást jelent, hogy a külföldi tőke 2-3 éve egyre nagyobb érdeklődést tanúsít a francia tejágazat iránt – pl. kínai tőkével hozott létre vegyesvállalatot a Sodiaal Bretagne-ban, több cég nyitott a kínai piacra, ami azt eredményezheti, hogy már a közeljövőben kedvező változás áll be a termelők és földolgozók viszonyában.

Ha 2015-ben valóban megugrik a termelés és esnek a tejárák, elképzelhető, hogy a francia termelők körében sokan a termelés leállításával válaszolnak és „*más terményekkel kezdenek spekulálni*”: elsősorban a síkvidéki termelőknél fordulhat elő, hogy silókukorica helyett pl. szemeskukoricát kezdenek termelni más piacokra, főleg, ha a terményárak továbbra is kellően

magasak lesznek. Viszonylag kevés ugyanis az olyan, végletesen tejtermelésre szakosodott gazdaság, ahol ne lenne valamilyen szintű alternatívája a tejtermelésnek, de a döntést mindenképpen az egyes gazdaságok szintjén fogják meghozni a termelők. A termelés megszűnése következhet be akkor is, ha az élelmiszer-kereskedelem nem lesz partner abban, hogy a termelési költségeket érvényesíteni lehessen a végtermékek árában. Az áprilisi, a mediátor által bejelentett 25 euró/1000 literes termelői ár-emelést sem akarja minden földolgozó végrehajtani, pedig ez a vásárlók számára pl. az UHT-tej esetében literenként csak 2 centes áremelkedést jelentene. A CNIEL elnöke szerint ezt minden országban át lehetne vinni, mert mindenkinek érdeke lenne – csak Franciaországban nem. Reménykednek abban, hogy a gazdasági modernizációs törvénycsomag (*Loi de modernisation de l'économie, LMEⁱⁱ*) részét képező kiskereskedelmi (vagy fogyasztási) törvény (*loi de consommation*), módosításával valamelyest pozitív irányban változik a helyzet akkor, ha a földolgozók és a nagy kereskedelmi láncok kénytelenek lesznek újratárgyalni a beszállítói szerződéseket és az alkalmazott árakat, ha az alapanyagok termelési költségei érdemben nőnek vagy csökkennek. A termelők szeretnék elérni, hogy ezen keresztül ne csak az árcsökkenés negatív, de az áremelkedés pozitív hatásait is érezhessék.

Problémát jelenthet a francia mezőgazdaság számára, hogy a jövő évi költségvetés napvilágra került megszorításai szerint a legtöbb tárca költségvetését jelentősen megkurtítják (a mezőgazdaságiét 5, a környezetvédelmiét 7%-kal – ez utóbbi vezetett Delphine Batho miniszter menesztéséhez), pénz nélkül pedig nem lehet érdemi reformokat végrehajtani. A KAP-ban tervezett konvergencia a tejtermelők számára mindenképpen jövedelem-csökkenést fog jelenteni, a problémát pedig csak úgy lehetne megoldani, ha egy kellő átmeneti idő mellett meg lehet teremteni a nyereség-biztosítási rendszert (*assurance des marges*). A 2012-es első adatok szerint a gabonatermelők jövedelme háromszorosa a tejtermelőkének (pedig 2012. nem volt rossz év a tejágazatban), a konvergenciával – ha a jelenlegi tervek szerint valósítják azt meg, a különbségek csak nőni fognak.

A CNIEL-nél továbbra sem látnak garanciát arra, hogy a jelenlegi vagy a KAP-reformban látott intézkedésekkel érdemben kezelni lehetne egy olyan krízis-helyzetet, mint amivel 2009-ben találkozott az ágazat. Remélik, hogy a szeptember második felében összeülő uniós ágazati egyeztető testület munkája érdemi elmozdulást jelent majd ezen a téren és a Bizottság túllép azon a hozzáálláson, hogy az uniós tejpiacot menthetetlenül befolyásolja az amerikai vagy új-zélandi időjárás é a kínai kereslet.

Somogyi Norbert, Párizs

ⁱ [LOI n° 2010-874 du 27 juillet 2010 de modernisation de l'agriculture et de la pêche](#) NOR: AGRS0928330L

ⁱⁱ LOI n° 2008-776 du 4 août 2008 de modernisation de l'économie, a tervezett reform során a kormány ki kívánja egyenlíteni a termékpálya egyes szereplői közötti egyenlőtlenségeket